

Davica ali difteritis.

(Spisal dr. V. G.)

Ni je v otroški dōbi bolezn, ki bi zahtevala toliko ųrtev kakor davica. Materino srce se krči od ųalosti, ko sliši strašno besedo iz ust zdravnikovih, zakaj doslej je bila v 80 do 90 slučajih od sto gotova smrt. Zaradi tega gotovo ni odveč, ako tu v kratkem podamo o njej nekoliko črtic, in sicer, kateri je njen značaj, kako se je varujemo, da se ne zanese, in kaj nam je storiti v prvem hipu, seosebno, kadar ni takoj zdravniške pomoči pri rokah.

Kot samostojno bolezen so opisali davico ųele Bretonneau, Velpeau in Trousseau (1821—1826), in od tega časa so jo natančno ločili od drugih boleznij v sapniku in grlu. Toda ųe Aretej iz Kapadocije, poleg Hipokrata izmed najboljših opazovalcev boleznij, ki je ųivel proti koncu prvega stoletja po Kr. v Rimu, poznal je menda davico, zakaj popisuje neko bolezen v grlu in sapniku, ki je prav slična davici. Isto tako Galén, Celij Avrelijan, Makrobij in Ecij. Iz srednjega veka nimamo dosti poročil razven iz leta 1517. v letni zgodovini frančiųkanov v Thannu. Tu popisuje neki menih, da je nastala neka neznana kuga med ljudmi: naredile so se na jeziku in v grlu smrdljive bele mrene s hudo mrzlico. L. 1576. je bila v Parizu grozna nalezljiva bolezen, na Španskem l. 1581.—1613., pozneje v Napolju, na Siciliji. V 18. stoletju se nahajajo ųe povsodi poročila o tej grozni morilki, ki je napadala seosebno otroke. Zdravniki ųe niso vedeli, v čem je ta bolezen. ųele v začetku 19. stoletja je spoznal, kakor smo omenili poprej, Bretonneau to bolezen in jo imenoval „Diphtherite, Diphtheritis“ (od grųke besede diphtera, t. j. ustrojena koųa). Hitro se je razųiril njegov nauk po vsem učenjaųkem svetu, in sedaj se vsi vjemajo v tem, da je davica (ker davi v grlu) ali difteritis bolezen, ki zgrabi najrajųa otroke od 1.—5. leta.

Davica nastane brez vidnega nalezljivega vzroka in se hitro ųiri; epidemična ali razųirjena postane najrajųa v zimskih mesecih od vinotoka do malega travna. Poletni čas ni ugoden za njeno razųirjanje. Ugodna tla so mesta z gostim prebivalstvom. Otroci do jednega leta zbolé redkokrat, istotako je ne dobé tako lahko dorastli od desetega do petnajstega leta. Bodisi ųivot otrokov tak ali tak, to nima mnogo pomena za davico; dokazano je pa, da so davici podvrųeni najbolj taki otroci, ki bolehamo o času epidemije za kroniĳnim katarom v nosu, grlu ali dihalnih organih sploh. Veliko manj so v

nevarnosti otroci, ki imajo zdravo ųlezno koųo v dihalnih organih.

Otrok, ki je jedenkrat prestal pravo septiĳno davico, redkokrat zbolí zopet za to boleznijo.

Davico povzroĳujejo jako majhna ųiva bitja, bacili, kakor jih imenujejo, ki se zanesó v ĳloveka in se v njem hitro pomnoųé. Tvarino, v kateri so taka bitja, imenujemo „daviĳni strup“.

Daviĳni strup pride kakorkoli v grlo in se tu vgnezdi. Pogoji, kateri pospeųujejo razvoj daviĳnih bacilov, so: Nagel razloĳek med gorkoto in hladom, preobilna zraĳna vlaųnost, vlaųna nezraĳna stanovanja, sploh nesnaga. Upira pa se tem malim organizmom snaųnost in pa ĳisti, suhi zrak.

Davica se zanese od otroka na otroka po odpadkih, katere izkaųlja bolnik. Otrok se rad obriųe z vsako reĳjo, katera mu pride pod roke; pljune, kamor je; prime tudi z roko to in ono: tako prenese nase tudi kal bolezn. Lahko pa tudi tisti, ki bolniku streųe, pride z onesnaųenimi rokami k ustom drugih otrok, kadar jim daje kruha ali kaj drugega, in prenese z jedjo ųe strup.

Nadalje se zanese bolezen na ųivali, in od teh zopet na ljudi. Hewit pripoveduje sluĳaj, v katerem je maĳka zbolela za davico; trije otroci, ki so se igrali ų njo, zboleli so vsi in v malo dnevih umrli.

Ako ųival uųije odpadke bolnikov, dobi veĳkrat davico.

Toliko v obĳe o znaĳaju te bolezn. Jako potrebno je, da ĳim najpreje spoznamo to bolezen v bolniku. Kako pa se pozna davica? Ker se ostrupljenje navadno usede v grlu ali sapniku, treba nam je torej najprvo tukaj iskati prememb.

Otrok, ki zbolí za davico, toųi, da ga glava boli, mraz trese in vroĳina kuha; izgubi veselje do jedi, postane klavrn in neĳe biti v postelji. Toųi, da ga boli vrat, ĳe poųira, ob jednem pa prosi vedno pijaĳe. Tedaj naj ne pozabi nobena mati, da treba otroku pogledati vrat od zunaj in od znotraj. Na zunanji strani opazimo bezgavke otekle, trde in boleĳe; na znotranji strani pa so na obeh oteklah bezgavkah bele mrenice, ali pa samo na jedni; na okrog je vse zateklo in rdeĳe. Nikdar ne smemo misliti, ako zapazimo le malo mrenico, da bolezen ni nevarna. Hipoma se razųiri bolezen na ostale, poprej ųe zdrave kraje, od tod gre naprej v sapnik, in otrok se zaduųi v malo urah. Zna-

menja so tako očitna, da jih ni mōči prezreti, ako pazimo le količkaj. Dihanje je težko, in ker je pot zadaj skozi nosnice zaprta, govori otrok „skozi nos“ in ima vedno usta odprta.

Ako torej najdemo navedena znamenja, treba je takoj bolnega otroka od zdravih odstraniti. Če zna otrok grgrati, naredi se mu tekočina iz jedne četrtine finega špirita in treh četrtin vode. S tem naj vsako četrt ure grgra. Bljuvati pa ne sme na tla, temveč samo v posebno skledo, v katero naj se dene nekaj kosov živega apna, ali pa, če tega ni, tudi čistega kisa. Okoli vratú naj se ovijajo obkladki s prestano vodo, a obkladke treba dobro izviti; čez obkladke pa devaj suho ruto. Take obkladke menjaj vsake pol ure. Otroku dajaj le čistih in bolj redkih rečij. Dobro je, ako mu daš hitro kako domače zdravilo za čiščenje ali mečenje. Kdor streže bolnemu otroku, imej vedno privihane rokave, da z robom ne zanese bolezni na druge. Roke naj si vsakokrat, ko je prijel bolnika in hoče delati kaj drugega, dobro umije z milom. Dobro je tudi, ako ima posebno obleko, ki se dá prati. Soba se mora zračiti, da bolnik diha sveži zrak, toda paziti treba, da se otrok ne premrazi. Natančnejša določila mora pa dati zdravnik, ki se naj takoj pokliče, če je le blizu.

Ali se dá zabraniti, da se davica ne razširja? Odgovoriti moramo: Dá se. Že v začetku smo omenili, kateri pogoji pospešujejo razširjanje. Če te odstranimo, tedaj smo že dovolj storili.

Ker je bolna, občutljiva žlezna kožica dihalnih delov nagnjena, da sprejme vase davični strup, in ker ga zdrava, čvrsta kožica odbacne, moramo vse storiti, da se žlezna kožica ne omehkuži in z nespametnim ravnanjem ne prehladi. Načelo, da je treba že malega otroka z mrzlo vodo učvrstiti, ni pravo. Človeško telo, sosebo v mestih, kjer so pogoji drugačni kakor na deželi, mora se šele polagoma navaditi hladne vode, da se ne prehladi. Če se otrok večkrat prehladi, dobi kronični katar. Če se pa ravna pametno, ne bo se otrok vode bal, ampak čakal bo komaj, da ga umijemo. Zjutraj, prej nego užije kaj gorkega, naj si opere usta in grlo z mrzlo vodo; na ta način se učvrsti, da mu pri dihanju ne škoduje mrzli zrak. Vsak dan naj si umije vrat z mrzlo vodo, in nikdar naj ne deva, če je še tako mrzlo, volnate rute okoli vratú. Vrat naj bo prost, le na tak način se učvrsti proti prehlajenju. Že od mladih nog naj navadijo matere otroke, da si dadé v grlo gledati. Koliko truda in muke se prihrani, če so otroci tega vajeni in vedó, kaj se ž njimi zgodi, kadar jim hoče zdravnik pogledati v grlo! Vsak otrok naj prinese svojo žlico, in mati naj pogleda v grlo ter ob jednom z ročajem žlice pri-

tisne jezik navzgor, da se grlo globoko odpre. Če mati tako dela, ne bo prezrla nobene premembe na dihalnih delih.

Vsaka javna oblast je postavljena za to, da skrbi za blaginjo vseh prebivalcev, ne samo za posamezne vrste. Ni nam treba dokazovati, da so slaba stanovanja jako kvarljiva za zdravje, ugodna pa za nalezljive bolezni. Vsakdanja izkušnja nas uči, da se take bolezni pričnó v nezdravih in zaduhlih krajih mesta, kjer so ljudje nakopičeni po malih stanovanjih brez potrebnega zraka in zadostne svetlobe, kjer vlada ubožstvo in nesnaga. Prva naloga umnemu gospodarstvu je torej ta, da se pomore zlasti ubožcem in jim poskrbi zdravih prostorov za stanovanje. Po tej poti se stori največ tudi zoper davico. V drugi vrsti pa je treba občinstvo poučiti o značaju in nevarnosti kakor drugih nalezljivih boleznij, tako tudi o davici, in to se najlože godi po šolah.

Kadar zaradi neugodnih razmer ni možno zdraviti bolnika doma, treba prepeljati ga v bolnico. Občinstvo ima večkrat napačne nazore o bolnicah. Zato mu treba pojasniti, da so tukaj vsi pomočki, s katerimi se bolnik zdravi uspešno, da je torej tukaj tudi za otroka preskrbljeno bolje kakor doma, kjer morebiti nimajo niti najpotrebnejših rečij pri rokah.

O sredstvih zoper davico, kakoršna rabijo semtertje, ne namerjam govoriti, ker je težko reči, koliko res pomagajo. Izpregovorim pa nekaj besed o zdravilu, o katerem se je v poslednjem času mnogo govorilo in pisalo.

V najnovejšem času so namreč zdravniki našli neko novo sredstvo, katero po dosedanjih poročilih obeta uspešno pomoč zoper našo morilko. A kako so prišli do tega sredstva? — Po znanstvenem preiskovanju.

Dokazano je, da so bacili, ta najmanjša organska bitja, vzrok davice. A bacili sami niso neposredno škodljivi, pač pa njihovi obrodki, tako zvani „toksini“. Te snovi se tako pomnože v krvi, da slednjič uničijo življenje, ker vsa kri postane strupena in ne more več rediti posameznih telesnih delov. Toda teh „toksinov“ se tudi nekako navadi človeško telo, to je človek, ki je prebil nalezljivo bolezen, redkokrat zopet drugič zboli za isto boleznijo. Legar, koze, davica, škrlatica, kolera idr. nastanejo zaradi „toksinov“. Človeška narava sama pa ima v sebi protistrup ali „antitoksine“, ki nastanejo s tem, da se telo upira strupu in ga hoče uničiti ali odstraniti. Če je močnejši strup, tedaj človek umrje; če je močnejša narava, ki se strupu upira, tedaj bolnik ozdravi.

Odkar sta Behring in Kitasato razglasila svoje izkušnje o zdravljenju davice in „tetus-a“ (krča) s krvnico (vodenim delom krvi) živalij,

ki so bile v ta namen cepljene, zanimali so se zdravniki vedno za to vprašanje.

Prve poskušnje so se vršile seveda na živalih. Za ta namen je bilo treba dobiti čistih davičnih „toksinov“. Dobiva se pa tako-le: Posoda se napolni z alkalično zmesjo, ki ima dva odstotka peptona v sebi. Ta zmes se cepi po natančnem čiščenju s svežimi, jako strupenimi davičnimi bacili, in vse se ogreje na 37° C. Ko minejo trije ali štirje tedni, tedaj je ta zmes vsa preplavljena s „toksini“ in se lahko uporabi. Tekočina se najprej dobro precedi, potem pa se v dobro zatrjenih temnih posodah shrani, da ne pride svetloba ali gorkota do nje. Takega „toksina“ jedna desetina kubičnega centimetra umori v 48—60 urah morskega prešička, ki je težak jeden kilogram.

Če se pa „toksini“ le v majhnih množinah cepijo v dotično žival, navadi se polagoma strupa. V nekaterih tednih se lahko vbrizgnejo v žival brez škode take množine „toksinov“, ki bi jo od začetka kmalu umorile. Taka žival je sedaj „imunizovana“, kakor bi rekli; oborožena zoper davične bacile.

Žival je prebila bolezen, in njena kri je polna protistrupa ali „antitoksinov“.

Ako se sedaj izpusti taki živali kri, in se iz krvi izčisti sama krvnica, imamo protistrup proti davici, ker je krvnica polna „antitoksinov“.

Telo bolnikovo deluje sicer samo na to, da se v njem izcimi tak protistrup. Toda večinoma je preslabo in omaga. Če pa bolnikovi krvi pomagamo s tem, da ji damo protistrupa, ustavi se lože boleznin in jo premaga. V ta namen se vbrizgne v bolnikovo kri nekoliko take živalske krvnice, ki že ima v sebi protistrup, in s tem se pride naravi na pomoč, da ozdravi. To zdravilo, ta krvnica, se imenuje „zdravilni serum“.

Poskusi še nikakor niso dokončani, a že sedaj se slišijo jako ugodni glasovi o novem zdravljenju davice. Seveda so tudi nasprotniki takega zdravljenja. Nasprotovanje ne bo nikomur v škodo, pač pa se bo stvar natančneje preiskala, temeljito pretehtala, večkrat poskušala, da se naposled dožene resnica.

Ako se „zdravilni serum“ vbrizgne v kri zdravemu človeku v majhni množini, tedaj ga ob času nalezljive boleznin obvaruje, da je ne dobi.

Načelo je isto, kakor pri cepljenju kóz, ki se je pri nas že popolnoma udomačilo. Četudi ima to cepljenje še nasprotnike, vendar pripoznava velika večina ljudij, da je dobrota za človeštvo. — Pot je sedaj narisana, po kateri je hoditi; varovati se morajo le učenjaki, da je ne zgrešé. Če obvelja ta iznajdba, storili smo zopet velikanski korak v napredovanju za blaginjo človeštva.

Sevnica.

(Spisal Ivan Kunstič.)

Kadar se voziš od Zidanega mosta proti Zagrebu, voziš se dolgo do prve postaje, ki je Sevnica. Ta štajerski trg leži ob levem bregu Save in ima 800 prebivalcev. Tukaj je sedež okrajnega sodišča in davkarije. Hiše so večinoma jednonadstropne, nekaj je pa tudi pritličnih. Glavna ulica je precéj dolga in široka; krasé jo štirje novi železni vodnjaki. Na lepem trgu stoji velika župna cerkev sv. Nikolaja, zidana v romanskem, posamezni deli tudi v gotškem zlogu, kakor tudi podružna cerkev sv. Florijana. V Sevnici se nahaja štirirazredna ljudska šola.

Da je Sevnica tako lična, snažna in redna, to štejemo v hvalo tukajšnjemu „društvu za olepševanje trga“, ki vsako leto v ta namen žrtvuje nekaj denarja.

Sevnica slovi radi znamenitih živinskih sejmov in izvrstnih jabolk, znanih z imenom „sevniške voščénke“, katerih se mnogo drago po-

prodá. Znamenita je pa tudi kupčija z vsakovrstnimi pridelki v jesenskih časih.

Na severni strani trga na griču se dviga velikanski grad s štirimi stolpi, z lepim vrtom (parkom) in s krasnim razgledom. Starinski spisi spričujejo, da je ta grad jako star. Sevnica se namreč omenja že leta 859. po Kr., ko je tedanji vladar Ludovik Nemški, vnuk Karola Velikega, podaril grajščino solnograškemu nadškofu Luipramu. Za cesarja Maksimilijana I., zadnjega viteza, pa je prišla zopet pod državno oblast. Na desni strani grajščinskih durij je bil vzidan rimljanski kamenit spomenik; tega pa so z dvema rimljanskima sarkofagoma, ki sta se izkopala v okolici sevniški na nekem griču, katerega ljudstvo imenuje „ajdovska hiša“, prepeljali v graški Joanneum okoli l. 1860.

Čudovita je tako imenovana „Lutrova klet“ z nizkim stolpom, ki je kakih 25 korakov oddaljena od grada. Zidana je v bizantinskem zlogu